

СПОРАЗУМИ О СТАТУСУ СНАГА – НОВИ
ОБЛИК МЕЂУНАРОДНЕ САРАДЊЕ СРБИЈЕЈелена Н. Стојшић Даветић
Универзитет у Београду, Правни факултет

Споразуми о статусу снага (*Status of Forces Agreement – SOFA*) новина су у спољним односима Србије. За сада је *SOFA* закључен између Србије и Сједињених Америчких Држава, али је извесно да ће та врста споразума бити значајна у будућим односима с НАТО-ом и Европском унијом. Њима се регулише статус страних војних трупа током привременог боравка на територији одређене државе и данас су један од најзначајнијих и највише коришћених инструмената америчке спољне безбедносне политике. Најважније питање које се тим споразумима регулише јесте расподела кривичне надлежности над америчким трупама између државе домаћина и САД, и управо се на то односи део споразума потписаног између САД и Србије. У раду је, осим објашњења *SOFA* уопште, анализиран споразум са Србијом у којем је одступљено од уобичајене праксе САД при закључењу споразума о статусу снага.

Кључне речи: споразум о статусу снага – *SOFA*, САД, кривична надлежност, подељена надлежност, НАТО.

Увод

Сједињене Америчке Државе (у даљем тексту: САД) данас предузимају спољнополитичке активности широм света, и то у различитим облицима – од дипломатских преговора и састанака до слања и стационирања сопствених војних трупа. Као један од циљева спољне политике САД истиче се постизање међународне безбедности, што је, свакако, општи циљ, који је у теорији веома сличан циљевима у раду Савета безбедности Уједињених нација. Ипак, у остваривању међународне безбедности САД првенствено настоје да заштите сопствене интересе, и по томе се њихове активности суштински разликују од активности Савета безбедности.

Један од основних инструмената спољне безбедносне политике САД јесте коришћење војних трупа за успостављање и одржавање мира и сигурности у нестабилним подручјима за која су, истовремено, заинтересоване и САД. У пракси, то значи присуство војника и других лица повезаних са министарством одбране на територији државе која је на то пристала, тј. која се сагласила са САД о заједничком интересу који ће се остварити на основу таквог вида сарадње. Да би заштитиле своје војнике од надлежности страних судова, САД развиле су праксу склапања споразума о статусу војних снага (*Status of Forces Agreement – SOFA*, у даљем тексту *SOFA*), којима се регулише, пре

свега, расподела кривичне надлежности између државе домаћина (државе на чијој територији се трупе налазе) и САД, али и сва друга питања везана за боравак америчких трупа: важење возачких дозвола и путних и других исправа, плаћање пореза и осталих такси, слобода кретања, коришћење војне и друге инфраструктуре итд.

Од 2000. године Република Србија и САД постепено развијају сарадњу у различитим областима. Реч је о демократским променама и јачању демократских институција и праксе, образовању и безбедности. На пољу безбедности сарадња се успоставља и са САД и са НАТО-ом, али се, за сада, заснива на ставу власти у Србији о војној неутралности.

У септембру 2006. године Србија и САД потписале су Споразум о заштити статуса и приступу и коришћењу војне инфраструктуре у Републици Србији. Споразум спада у категорију споразума о статусу снага који су уобичајени у спољној безбедносној политици Сједињених Држава. Међутим, Србија до сада није закључивала нити је приступала сличним споразумима, а извесно је да ће у наредном периоду таквих споразума бити у оквиру сарадње са НАТО-ом и Европском унијом.

Споразуми о статусу снага у међународном праву

Статус припадника војних снага који се налазе на служби ван граница своје земље, на територији стране државе, регулишу се униформним правилима споразума о статусу снага. У америчкој пракси *SOFA* постоје од краја Другог светског рата и један су од најзначајнијих и највише коришћених инструмената спољне безбедносне политике те државе. У деценијама након Другог светског рата мисија САД било је снажно супротстављање ширењу комунизма (тзв. совјетска претња), и због тога су настојале да своје трупе шаљу и стационирају широм света. Тако су током мировног периода након Другог светског рата многе државе примиле на своју територију стране војне трупе. Тада се јавио проблем како да међународно обичајно право реши питање кривичне надлежности над страним трупама, посебно ситуацију тзв. конкурентне надлежности, кад припадник стране војне трупе почини кривично дело на територији државе домаћина (држава домаћин тежи да успостави надлежност за кривична дела која страни војник почини на њеној територији, а држава која је послала трупе жели да задржи искључиву и потпуну надлежност над својим трупама). Управо због таквих ситуација започета је примена споразума којима су се регулисали права и одговорности војних трупа стационираних на територији стране државе и који су названи споразуми о статусу снага (*SOFA*).¹

У садашње време САД све су укљученије у мировне и хуманитарне мисије широм света и све је чешћа пракса да своје трупе стационирају у страним државама, па је примарни циљ америчких власти да задрже искључиву и потпуну надлежност над својим држављанима. Подаци из 2009. године показују да САД имају више од 100 закључених *SOFA*, што значи да је тим уговорима покривено око 46% од више од 190 држава међународне заједнице.²

¹ Детаљније о настанку *SOFA* споразума у *Application of U. S. Status of Forces Agreements to Article 98 of the Rome Statute*, Erik Rosenfeld, Washington University Global studies law review, vol. 2, pp. 273–293.

² Подаци преузети са www.globalsecurity.org/military/facility/sofa.htm (поцењено 23. 02. 2010).

Споразуми о статусу снага као правни оквир за регулисање правних ситуација у које су укључени припадници војног особља једне државе (или више држава) и власти земље домаћина познати су и у пракси Уједињених нација и Европске уније.

У пракси УН, споразуми о статусу снага један су од инструмената у формирању и упућивању мировних снага у одређену земљу, тј. споразум се закључује са земљом на чијој се територији распоређују мировне снаге. То су претежно типски споразуми, засновани на моделу тзв. *UN SOFA (The Model Status of Forces Agreement for Peace-keeping Operations, adopted by the UN General Assembly)*³. И део уговора које закључује Европска унија са тзв. трећим државама (државе нечланице ЕУ) односи се на регулисање статуса и активности мировних мисија ЕУ у тим државама, и они су означени као *SOFA*.⁴

Споразуми о статусу снага односе се на ограничење територијалног суверенитета државе домаћина на које је она изричито пристала. Будући да је једна од примарних међународних обавеза свих држава међународне заједнице да поштују територијални суверенитет осталих држава,⁵ претпоставља се да је лице кад ступи на територију стране државе потчињено њеним законима, осим ако не постоји одређени међународни уговор или пристанак државе домаћина на супротно. Ипак, надлежност над страним војним снагама је, традиционално, била изван опште претпоставке о територијалном суверенитету јер су, иако је теорија о територијалном суверенитету преовладала, државе које су допуштале пролаз или боравак војним трупама других држава прихватале претпоставку да су се одрекле надлежности над трупама у корист државе која шаље трупе. На основу тих поставки примењују се и споразуми о статусу снага, јер најважнији део сваког споразума јесте расподела кривичне надлежности између државе домаћина и државе која шаље трупе над припадницима трупа.

Споразуми о статусу снага у пракси Сједињених Америчких Држава

На територији друге државе статус војника и имовине САД дефинише се *SOFA*, тј. установљава се оквир за деловање војника САД током њиховог боравка у иностраној земљи путем регулисања начина примене домаћег права.⁶ Тим споразумом се, наиме, регулишу права и одговорности САД и земље домаћина у вези са кривичним и грађанским надлежностима, ношењем униформе и оружја, пореским и царинским ослобођењима и олакшицама, преласком границе, решавањем захтева за одштету итд.

³ *Report of the Secretary General*, U. N. Doc. A/45/594, Oct. 9, 1990.

⁴ The EU as a party to international agreements: shared competences, mixed responsibilities, Ramses A. Wessel, in Alan Dashwood/Marc Marescau (eds) *Law and Practice of EU External Relations: Salient Features of a Changing Landscape* (2008), pp. 152–187.

⁵ Та обавеза је установљена чланом 2 Повеље УН и Нацртом декларације о правима и обавезама држава – *Draft Declaration on Rights and Duties of States*, 1949, General Assembly resolution 375 (IV) of 6 December 1949, *Yearbook of the International Law Commission*, 1949.

⁶ *Status of Forces Agreement (SOFA): What Is It, and How Has It Been Utilized*, R. Chuck Mason, Congressional Research Service 7–5700, RL34531, www.crs.gov.

Преговори који претходе закључењу SOFA воде се у оквиру утврђивања са одређеном државом свеобухватног безбедносног споразума, чији је само један део споразум о статусу снага. Полазиште за преговор је заједнички став САД и будуће земље домаћина да је присуство војних снага САД у интересу и САД и земље домаћина, тј. да служи заједничком циљу.

Споразум о статусу снага је међународни уговор који се закључује на основу сагласности уговорних страна, подлеже ратификацији и може да се оконча вољом једне од уговорница.⁷ Обично се закључују као билатерални споразуми, који у америчком праву имају статус извршних уговора.⁸ Једини мултилатерални SOFA Сједињене Државе су закључиле са чланицама НАТО-а (тзв. NATO SOFA⁹) и он у америчком праву има статус међународног уговора.

Важна је чињеница да SOFA нису споразуми о формирању базе или споразуми о приступању – ограничени су на установљавање права и привилегија војника САД који привремено бораве у одређеној земљи у оквиру ширег безбедносног споразума. Такође, ти споразуми су мирнодопски документи и не садрже правила ратовања, па се у случају избијања оружаног сукоба између уговорница њихове одредбе и услови не примењују. Дакле, постојање SOFA не утиче и не умањује право сваке уговорнице на самоодбрану, али не треба заборавити да закључење таквог споразума значи присуство стране војске на територији једне државе.

Председник Србије је 7. септембра 2006, у Вашингтону, потписао Споразум о заштити статуса и приступу и коришћењу војне инфраструктуре у Републици Србији (у даљем тексту: SOFA Србија–САД),¹⁰ који је само један од укупно четири документа који су срачунати на унапређење билатералне војне сарадње између Србије и САД, тј. на спровођење Програма међудржавног партнерства. Поред тог, потписани су и Споразум о сарадњи у области спречавања ширења оружја за масовно уништење и унапређивању одбрамбених и војних односа¹¹ и Споразум о снабдевању и узајамним услугама,¹² а треба да се потпише и споразум о безбедносној сарадњи.

Споразумом о статусу снага између Србије и САД регулишу се заштита статуса и приступ и коришћење војне инфраструктуре у Србији од стране америчке војске

⁷ У складу с Бечком конвенцијом о праву уговора, 1969, (Међународни уговори и други споразуми, *Службени лист СФРЈ*, бр. 30/1972).

⁸ Према америчком праву, правно обавезујући међународни инструменти могу да се закључе у форми међународних уговора (*treaty*) или извршних уговора. *Treaty* је споразум о којем је преговарао и који је потписао неко из извршне власти а који ступа на снагу када га одобри двотрећинска већина у Сенату и потврди председник својим потписом. Извршне уговоре закључује извршна власт, али без сагласности Сената.

⁹ *Agreement between the Parties to the North Atlantic Treaty Regarding the Status of their Forces*, 19 June 1951, 4 U. S. T. 1792.

¹⁰ *Закон о потврђивању споразума између Владе Републике Србије и Владе Сједињених Америчких Држава о заштити статуса и приступу и коришћењу војне инфраструктуре у Републици Србији* (Међународни уговори, *Службени гласник РС*, бр. 42/2009).

¹¹ *Закон о потврђивању споразума између Владе Републике Србије и Владе Сједињених Америчких Држава о сарадњи у области спречавања ширења оружја за масовно уништење и унапређивању одбрамбених и војних односа* (Међународни уговори, *Службени гласник РС*, бр. 42/2009).

¹² *Закон о потврђивању споразума о снабдевању и узајамним услугама (УСА-СРБ-01) између Министарства одбране Републике Србије у име Владе Републике Србије и Министарства одбране Сједињених Америчких Држава* (Међународни уговори, *исто*).

која пролази или неко време борави на територији Србије. Споразум је заснован, како је наведено у преамбули, на поштовању суверенитета уговорница и Повељи Уједињених нација. Циљ који треба да се постигне тим и пратећим споразумима је-сте унапређење сарадње у области одбране и заједничке безбедности, чиме треба да се допринесе и међународном миру.

Садржина споразума је уобичајена за *SOFA*. Њиме се регулишу статус особља САД, ношење оружја и униформе, ослобађање од пореза, царина и такси, коришћење војне и друге потребне инфраструктуре у Србији, кретање и средства комуникације. Споразум се односи на привремени боравак војних трупа САД на територији Србије, при чему САД преузимају обавезу да поштују територијални суверенитет, законе, прописе и обичаје Републике Србије, као и обавезу немешања у унутрашње ствари земље. Најважнији део, који се тиче статуса америчких војника на територији Србије, односи се на кривичну надлежност над војницима, и то је део Споразума у којем се одступило од уобичајене праксе САД при закључивању споразума о статусу снага.

Кривична надлежност у споразуму Србије и САД

Најважније питање сваког *SOFA* јесте расподела кривичне надлежности између државе која шаље трупе и државе домаћина, и управо у вези с тим је начињена разлика између одредаба споразума са Србијом и већине осталих *SOFA* које су САД закључиле са другим државама, укључујући и једини такав мултилатерални споразум (*NATO SOFA*). Наиме, споразумима се најчешће предвиђа подељена кривична надлежност између САД и земље домаћина, тј. држави домаћину се признаје право да врши тзв. примарну надлежност (*primary jurisdiction*) у случају да војник САД прекрши законе земље домаћина.¹³ У сваком случају, постоји могућност да се постави захтев држави домаћину да се одрекне тих надлежности из „нарочито важних разлога“, али не постоји обавеза да се удовољи таквом захтеву. Међутим, на захтев САД, државе се ипак одричу тих надлежности.¹⁴ Укратко, подељена надлежност постоји када свака страна задржава искључиву надлежност над одређеним кривичним делима, али уз право САД или државе домаћина, зависно од расподеле примарне надлежности, да тражи од супротне стране да се у конкретном случају одрекне своје надлежности у кривичним и дисциплинским стварима.

Принцип подељене надлежности најдеталјније је разрађен у *NATO SOFA*, који је био и образац за будуће такве споразуме. Споразум је закључен 1951. године између САД и чланица НАТО-а, а Сенат је 19. марта 1970. дао пристанак на ратификацију Декларацијом, уз одређене резерве.¹⁵ У члану VII први пут је постигнут ком-

¹³ Под тим правилом се подразумевају и одређени изузеци, тзв. *интер се* случајеви, кад војник САД почини кривично дело према другом војнику САД и када дело почини војник САД у вршењу службене дужности. Тада примарну надлежност има САД – Status-of-Forces Agreement (SOFA), www.globalsecurity.org.

¹⁴ Application of U. S. Status of Forces Agreements to Article 98 of the Rome Statute, Erik Rosenfeld, Washington University Global studies law review, vol. 2, 273–293.

¹⁵ Резерве су се односиле на овлашћење команданта да тражи да се држава домаћин одрекне надлежности ако постоји озбиљан ризик да војник, држављанин САД, неће имати суђење са свим гаранцијама

промис подељене надлежности који је постао стандард за касније *SOFA*. Чланом VII расподељује се кривична надлежност између државе која шаље трупе и државе домаћина, или се додељује обема, зависно од природе кривичног дела и својства жртве. Ако је кривичним делом повређено само право државе која шаље трупе, тада једино она има надлежност над починиоцем, а исто важи и ако је кривичним делом повређено само право државе домаћина. Уколико је кривичним делом повређено право обе државе, држава домаћин задржава примарну кривичну надлежност, изузев када је реч о делима почињеним искључиво на штету имовине, безбедности или члана трупе државе која шаље трупе, као и о делима почињеним у обављању службене дужности. Држава домаћин, кад има примарну надлежност, има могућност (не и обавезу) да се одрекне своје надлежности уколико такав захтев постави држава која шаље трупе.¹⁶

Подељена надлежност, која је установљена чланом VII НАТО *SOFA*, прихваћена је као међународна норма за мирнодопско установљавање кривичне надлежности над страним трупама јер обезбеђује државама да очувају свој територијални суверенитет. Истовремено, тим чланом се дозвољава држави која шаље трупе да задржи надлежност над својим трупама и заштити њихову службену активност.

У Споразуму о заштити статуса и приступу и коришћењу војне инфраструктуре у Србији одступило се од уобичајене праксе у погледу одредаба о расподели кривичне надлежности. Према том споразуму, статус особља САД (које чине припадници оружаних снага и цивилно особље Министарства одбране САД) еквивалентан је статусу административног и техничког особља Амбасаде САД,¹⁷ у складу с Бечком конвенцијом о дипломатским односима.¹⁸ На основу одредаба Бечке конвенције, административно и техничко особље ужива исте привилегије и имунитете као и дипломатски агент. Имуитет од грађанског и управног судства државе домаћина не важи једино када је реч о поступцима учињеним изван вршења службене дужности. Према томе, кривичну надлежност над припадницима војних трупа САД које пролазе или привремено бораве на територији Србије, као и над цивилним лицима чије је присуство неопходно ради обављања активности предвиђених споразумом, имају, потпуно и искључиво – Сједињене Америчке Државе.

Још једна од уобичајених ставки *SOFA* коју не садржи споразум са Србијом јесте право државе домаћина да тражи од САД да се одрекне надлежности над припадником трупе у случају тешког кривичног дела против закона државе домаћина. Таква одредба постоји и у споразумима у којима је предвиђена искључива и потпуна надлежност САД,¹⁹ и у споразумима којима је предвиђена подељена надлежност. Ипак,

које би уживао у правосудном систему САД, као и на право да на суђењу припаднику војске САД буде присутан представник САД који би осигурао примену гаранција за фер суђење – Status of Forces Agreement (SOFA): What Is It, and How Has It Been Utilized, R. Chuck Mason, Congressional Research Service 7–5700, RL34531, www.crs.gov.

¹⁶ Детаљније о члану VII НАТО *SOFA* у: Rights of the criminally accused under International Law (a comparison between the NATO *SOFA* and traditional international law), Jennifer R. Rider, USAF, 1. 12. 1992.

¹⁷ Члан 5 Споразума.

¹⁸ Србија је ратификовала Бечку конвенцију о дипломатским односима од 18. априла 1961, која је ступила на снагу 24. априла 1964 (Међународни уговори и други споразуми, *Službeni list SFRJ*, 2/1964).

¹⁹ На пример, у уговору између САД и Монголије о војној размени у члану X предвиђено је да „војне власти САД имају право да, на територији Монголије, врше потпуну кривичну и дисциплинску надле-

њен домашај је ограничен, јер се ни у једном типу споразума не предвиђа обавеза државе којој је захтев упућен да му удовољи, већ само обавеза да га размотри са дужном пажњом (*to give sympathetic consideration*). У пракси, државе обично удовољавају захтевима САД за уступањем надлежности, али има и супротних примера – да САД препусте надлежност на захтев државе домаћина или да се одбије захтев САД за одрицањем од надлежности. Године 2001, на захтев Владе Јапана, амерички војник је предат јапанским властима ради суђења по оптужби за силовање, које је, наводно, починио док је био стациониран на Окинави.²⁰ У другом случају, Холандија није била спремна да преда америчким властима војника (припадник трупе САД) који је пред њеним судом био оптужен за убиство јер је постојала могућност да му у САД буде изречена смртна казна, а Холандија би таквим изручењем прекршила своје међународне обавезе према Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода. Војник је, ипак, на крају предат САД, након што је Холандија добила гаранције да се на њега неће применити смртна казна.²¹

Србија ипак није остала без икакве могућности да врши надлежност над припадницима трупа. Према члану 32 Бечке конвенције, држава која акредитује дипломатског агента, тј. држава која шаље трупе у случају *SOFA*, може изричито да се одрекне судског имунитета лица која га уживају. То би се десило у случају уступања надлежности Србији, али би зависило искључиво од власти САД, што се и не разликује много од давања могућности држави пријема трупа да тражи одрицање од надлежности које је уобичајено у таквим споразумима.

Споразуми о статусу снага основно су средство Министарства одбране САД за остварење циља у спољној безбедносној политици, која се у великој мери ослања на слање и стационирање трупа широм света. Примарни циљ је, у највећој могућој мери, заштити права држављана САД – припадника трупа, који могу кривично да одговарају пред страним судовима и да буду задржани у страним затворима. Такође, САД снажно настоји да изузме припаднике својих војних снага и своје војне службенике од надлежности Међународног кривичног суда, и на том пољу *SOFA* значајни су чиниоци.

Сједињене Америчке Државе су од самог оснивања Међународног кривичног суда подржавале идеју и вредности Статута,²² али су настојале, истовремено, да изузму своје војнике из његове надлежности. У томе нису у потпуности успеле, али су најзаслужније за усвајање члана 98 Статута којим су обавезе преузете по међународним уговорима (на пример, *SOFA* или уговори о екстрадицији) изнад захтева и наредби Суда за предају или изручење оптуженог. То значи да – уколико је *SOFA* предвиђена подељена надлежност, што у већини споразума јесте случај, и држави домаћину да-

жност над особљем САД; кривична дела против закона Монголије која почине припадници трупа биће процесуирана и истражена од стране власти САД; Влада Монголије може да тражи од САД да се одрекне своје надлежности у случајевима кривичних дела ван вршења службене дужности, али Влада САД нема обавезу да том захтеву и удовољи, већ само да га пажљиво размотри“.

²⁰ Rape Sparks Demand for Review of U. S. Forces Accord, MAINICHI DAILY NEWS, July 10, 2001, www.mdn.mainichi.jp (посећено 24. 04. 2010).

²¹ Netherlands v Short, 29 I. L.M. 1375 (1990), u Application of U. S. Status of Forces Agreements to Article 98 of the Rome Statute, Erik Rosenfeld, Washington University Global studies law review, vol. 2:273.

²² Rome Statute of International Criminal Court, UN Doc. A/CONF.183/9 (1998); ступио је на снагу 1. јула 2002. године.

та примарна надлежност у односу на одређена кривична дела – и ако држава домаћин не удовољи захтеву САД за одрицањем од надлежности постоји могућност да држава домаћин изручи америчког војника Међународном кривичном суду ради суђења за дело које је у надлежности Суда. Сједињене Државе се снажно опирају тим могућностима јер сматрају да постоји ризик да се Суд искористи за политичке нападе на њих и њихову спољну политику, а могућности за то су велике, будући да САД војно интервенишу широм света и имају међународну улогу у одржању мира.

Споразумом са Србијом та могућност скоро да не постоји, јер америчком војнику би претила опасност од изручења Међународном кривичном суду једино у случају да се САД одрекну његовог судског имунитета на основу Бечке конвенције, што је тешко замисливо. У споразумима о статусу снага које ЕУ закључује са трећим државама такве одредбе су уобичајене, тј. припадници мисије ЕУ уживају привилегије и имунитете еквивалентне дипломатској мисији и дипломатском особљу, што је највећи обим привилегија предвиђен Бечком конвенцијом. Међутим, нешто је другачија пракса Уједињених нација при закључивању споразума о статусу мировних мисија. Државама чије трупе чине мисију остављена је искључива надлежност над свим кривичним делима које њихови припадници могу да почине на територији државе домаћина, и то без икаквих изузетака (у смислу могућности поставања захтева за уступањем надлежности).

Општи међународни оквир закључења SOFA између Србије и САД

Споразум о статусу снага између Србије и САД потписан је у септембру 2006. године у Вашингтону. Три године раније (2003), Београд је формално поднео захтев за приступање Програму „Партнерство за мир“ НАТО-а, а Србија се званично придружила Програму у децембру 2006. године (три месеца након потписивања SOFA), када је отворена и канцеларија НАТО-а у Београду.²³ „Партнерство за мир“ је иницијатива НАТО-а која је настала ради успостављања билатералних односа поверења и сарадње између чланица Алијансе и осталих евроатлантских држава на пољу развоја и јачања стабилности и безбедности у Европи, и шире. Програм је заснован на сарадњи у области одбране и има политички карактер. Учешће неке земље у Програму одобрава НАТО, а оно није условљено чланством у ЕУ (и обрнуто), али је компатибилно јер је засновано на прихватању истог система вредности. Програм се заснива на вредностима које су заједничке Уједињеним нацијама, ОЕБС-у, Савету Европе и Европској унији. То су: промоција и заштита основних људских права и слобода, очување слободе, правде, мира и сигурности путем демократије и поштовање Повеље УН и Универзалне декларације (пре свега, уздржавање од употребе силе, поштовање постојећих граница и мирно решавање спорова). Од пријаве за чланство у Програму (2003) одређена средства фондова Програма усмеравана су на безбедносне акције у Србији које је споро водио НАТО: 2003.

²³ Foreign-political position of Republic of Serbia with emphasis on the accession to the Partnership for peace program, преузето са www.mfa.gov.rs (поцећен 26. 04. 2010).

године уништен је вишак од 28.000 комада малог оружја и лаког наоружања, 2005. године отпочет је пројекат изградње алтернативних стамбених објеката за бивше припаднике Војске Србије, а 2007. године уклоњен је 1,4 милиона противпешадијских мина на територији Србије.²⁴ Године 2005. Србија и НАТО потписали су транзитни споразум којим је омогућено трупама Алијансе које су део снага КФОР-а на Косову да пролазе преко територије Србије. Актуелни став Србије је да не жели чланство у НАТО-у и, за сада, залаже се за војну неутралност.

Закључак

Споразуми о статусу снага до сада нису били заступљени у међународним односима Србије. Међутим, због постојеће светске ситуације, али и регионалне, и безбедносних изазова који су једнако важни за Србију и за САД, али и за друге чланице међународне заједнице, неопходни су различити облици сарадње. Војна сарадња се успоставља као вид превенције сукоба и чинилац очувања стабилности, а све међународне организације, без обзира на природу примарних циљева, раде на очувању међународног мира. Изузетак није ни Европска унија, иако је првенствено економска организација, на чије чланство Србија најозбиљније претендује. Али, када је реч о чланству или другим видовима сарадње с НАТО-ом, у Србији су подељени ставови стручне и политичке јавности.

Извесно је са ће се у наредном периоду споразуми о статусу снага, заједно са осталим видовима безбедносних споразума, јављати чешће у пракси Србије. Без обзира на уговорнице, споразуми о статусу снага су стандардизовани: држава која шаље трупе настоји да у што већој мери заштити своје држављане, а држава домаћин да заштити своје законе и поредак. Будући да је држава која шаље трупе неопходан чинилац за постизање стабилности или одвијање сарадње, то утиче и на њену, бољу, уговорну позицију. Ипак, крајњи циљ је остваривање и осигурање безбедности, уз владавину права, а то се у највећој мери у пракси и постиже поразумима о статусу снага.

Споразум о заштити статуса и коришћењу војне инфраструктуре између Србије и САД закључен је на почетни период од једне године (примена почиње од дана ратификације), и тада ће моћи да се процене резултати и користи, али и могући недостаци такве сарадње.

Литература

1. Rosenfeld, E.: *Application of U. S. Status of Forces Agreements to Article 98 of the Rome Statute*, Washington University Global studies law review, vol. 2, pp. 273–293.
2. Wessel, R.: *The EU as a party to international agreements: shared competences, mixed responsibilities*, in Allan Dashwood/Marc Marescau (eds), *Law and Practice of EU External Relations: Salient Features of a Changing Landscape*, 2008, pp. 152–187.
3. Mason, C.: *Status of Forces Agreement (SOFA): What Is It, and How Has It Been Utilized*, Congressional Research Service 7–5700, RL34531, www.crs.gov

²⁴ Детаљније у „Партнерство за мир“ на www.nato.int.

4. Rider, J.: *Rights of the criminally accused under International Law (a comparison between the NATO SOFA and traditional international law)*, USAF, 1. 12. 1992.

5. *The Model Status of Forces Agreement for Peace-keeping Operations*, adopted by the UN General Assembly, Report of the Secretary General, U. N. Doc. A/45/594, Oct. 9, 1990.

6. Agreement between the Parties to the North Atlantic Treaty Regarding the Status of their Forces, 19 June 1951, 4 U. S.T. 1792

7. *Draft Declaration on Rights and Duties of States*, 1949, General Assenbly resolution 375 (IV) of 6 December 1949, Yearbook of the International Law Commission, 1949.

8. Већка конвенција о праву уговора, 1969, (Међународни уговори и други споразуми, *Службени лист СФРЈ*, бр. 30/1972).

9. Rome Statute of International Criminal Court, UN Doc. A/CONF.183/9 (1998); ступио на снагу 1. јула 2002. године.

10. Закон о потврђивању споразума између Владе Републике Србије и Владе Сједињених Америчких Држава о заштити статуса и приступу и коришћењу војне инфраструктуре у Републици Србији (Међународни уговори, *Службени гласник РС*, бр. 42/2009).

11. Закон о потврђивању споразума између Владе Републике Србије и Владе Сједињених Америчких Држава о сарадњи у области спречавања ширења оружја за масовно уништење и унапређивању одбрамбених и војних односа (Међународни уговори, *Службени гласник РС*, бр. 42/2009).

12. Закон о потврђивању споразума о снабдевању и узајамним услугама (USA-SRB-01) између Министарства одбране Републике Србије у име Владе Републике Србије и Министарства одбране Сједињених Америчких Држава (Међународни уговори, *Службени гласник РС*, бр. 42/2009).

13. Rape Sparks Demand for Review of U. S. Forces Accord, MAINICHI DAILY NEWS, July 10, 2001, www.mdn.mainichi.jp (посећено 24. 4. 2010).

14. Foreign-political position of Republic of Serbia with emphasis on the accession to the Partnership for peace program, preuzeto sa www.mfa.gov.rs (посећен 26. 4. 2010).

15. www.globalsecurity.org/military/facility/sofa.htm